

KØBENHAVNS MUSEUM, 2017

Det Kgl. Biblioteks Have

KBM4252

Holmens Sogn, Sokkelund Herred, Københavns Kommune

Niels H. Andreasen

KØBENHAVNS MUSEUM
MUSEUM OF COPENHAGEN

Københavns Museum
Vesterbrogade 59
1620 København V
Telefon: +45 33 21 07 72
E-mail: museum@kff.kk.dk

Københavns Museums hjemmeside: www.copenhagen.dk

© Københavns Museum 2017

Forsideillustration: Fortøjningsring i den nordøstlige side af Tøjhushavnen.

Indholdsfortegnelse

1	Undersøgelsens forhistorie	5
2	Administrative data og udgravningsdata	5
3	Kulturhistorisk baggrund og områdets naturforhold	6
4	Besigtigelsens resultater	7
4.1	Naturvidenskabelige analyser	9
5	Sammenfatning	10
6	Fotoliste	10

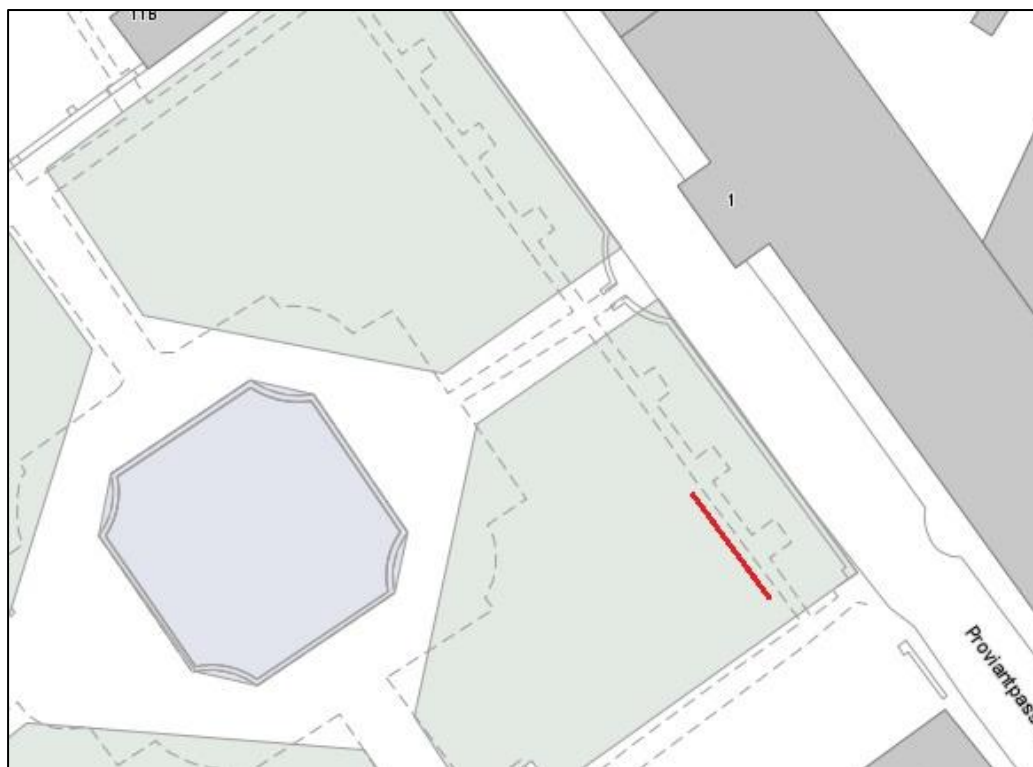

Fig. 1. Kortudsnit med den nordøstlige del af Bibliotekshaven. Den røde streg angiver placeringen af kajforløbet som observeret i plantehullerne på Fig. 4 - 7. Kajkanten findes 8 m vest for den lave mur, som adskiller haven fra Proviantspassagen.

1 Undersøgelsens forhistorie

Slots- og Kulturstyrelsen har besluttet at fælde mange af de gamle træer i Malus Allé i Bibliotekshaven og genplante alléen. Samtidig genoprettes plænerne, der blev irreversibelt nedslidte da Pokemon-jægere i sommeren 2016 valfartede i stort tal til Det Kgl. Biblioteks Have.

Københavns Museum blev d. 4.4. kontaktet af Slots- og Kulturstyrelsen efter at entreprenøren i et af plantehullerne til de nye træer havde påtruffet kajkanten til Tøjhushavnen bygget af Christian IV. Museet besigtigede efterfølgende plantehullerne.

Sagen benævnes "KBM4252 Det Kgl. Biblioteks Have".

2 Administrative data og udgravningsdata

Rapporten findes som papirkopi i museets arkiv samt i digital form på Københavns Kommunes server. En digital kopi vil blive gjort offentlig tilgængelig på museets hjemmeside samt på Slots- og Kulturstyrelsens nationale, online register "Fund og Fortidsminder" <<http://www.kulturarv.dk/fundogfortidsminder/>>

Besigtigelsen blev foretaget af museumsinspektørerne Rikke Simonsen og Niels H. Andreasen (KBM).

KBM-nr. og internt journalnr.	KBM4252, int.sagsnr.3628
Amt	København
Herred	Sokkelund
Kommune	København
Sogn	Holmens
Periode for feltarbejde	5.4.2017
Arkæologer	Rikke Simonsen og Niels H. Andreasen
Koordinatsystem	-
X-koordinater	
Y-koordinater	
Meter over havet	2,18 – 2,24 m
Bygherre	Slots- og Kulturstyrelsen
Hovedentreprenør	-

Tabel 2. Administrative data og udgravningsdata.

3 Kulturhistorisk baggrund og områdets naturforhold

Det Kongelige Biblioteks Have er anlagt i 1920 af havearkitekt Jens Peder Andersen og slotsarkitekt Thorvald Jørgensen oven på Christian 4.s tidligere krigshavn, Tøjhus-havnen/-graven. Tøjhuset og Proviantgården med Tøjhushavnen blev bygget omkring 1620 som Europas mest moderne flådehavn, gennemtænkt i hele sin funktion. Krigsskibene blev fortøjret ved Tøjhuset for at få 'krigstøj' ombord (bl.a. kanoner og kanonkugler). Herefter blev skibene trukket til havnens modsatte side til Provianthuset, hvor skibene fik forsyninger ombord til mandskabet. Ved udsejlingen fra krigshavnen lå 'sortkrudtshuset, hvor krigsskibene, som det sidste, fik læsset sortkrudt ombord.

Med tiden mistede Tøjhusgraven sin funktion som havn, og i 1867-68 blev den kastet til. Som minde om havnen ligger midt i haven et lille bassin. Desuden afslører havens tidligere maritime funktion sig ved, at der i murværket for enden af haven er indmuret gamle fortøjningsringe til 16- og 1700-tallets skibe. Haven omkranses i dag af Proviantgården, Tøjhusmuseet, Det Kgl. Bibliotek og Rigsarkivet.

En ældre boreprøve fra Det Kongelige Bibliotek viser, at der ved indgangen til Tøjhushavnen findes over 7 meter sandet fyldt med tegl inden morænen indtræffer ved kote -5,1 m (DGU arkivnr: 201.1399).

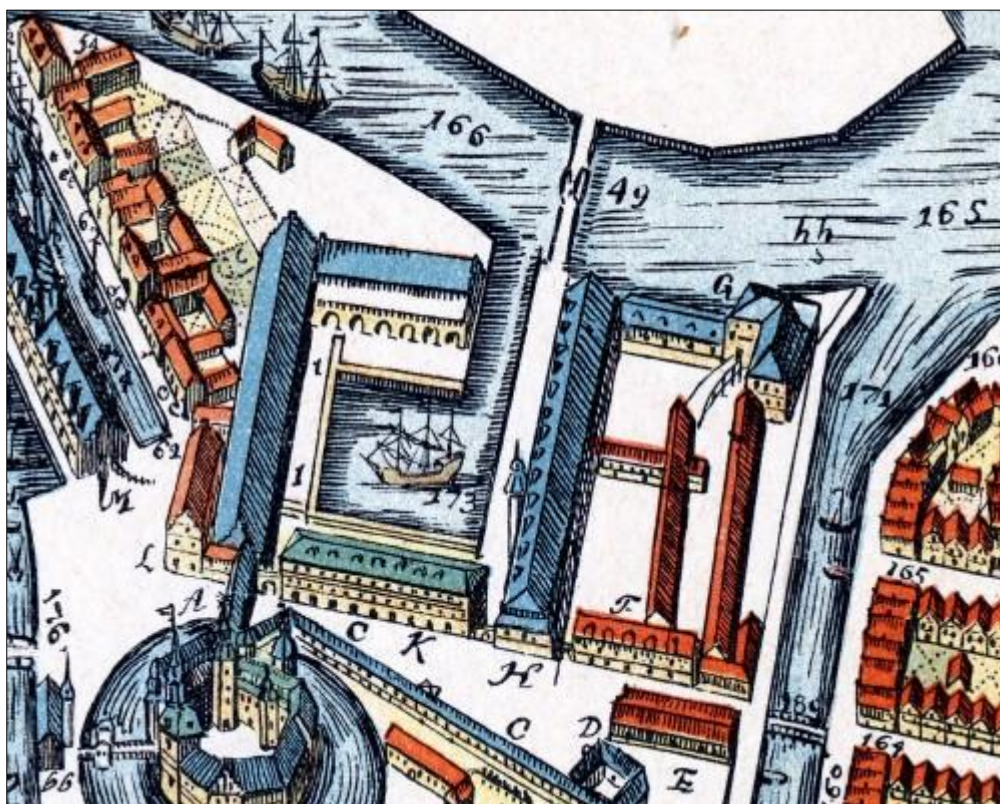

Fig. 2. Christian IV's Tøjhushavn gengivet på Resens kort over København fra 1674. Kbh Museum.

Fig. 3. Tøjhushavnen i 1835 set fra pladsen hvor Det kgl. Bibliotek senere opførtes. I baggrunden til venstre: Det gamle Kongelige Bibliotek. Til højre Proviandhuset. Foto af tegning af Chr. Hetsch. Københavns Museum.

4 Besigtigelsens resultater

Ved besigtigelse af haven fandtes to rækker af ca. 60 cm dybe huller langs Malus Allé, hvor de gamle træer var gravet op (Fig. 4). I samme huller skulle der plantes nye træer. I flere af hullerne var blottet et lineært anlæg, der tolkedes som kajkanten til Tøjhushavnen (Fig. 4-7). Afstanden fra kajkanten til muren, som afgrænser haven mod Proviandpassagen er 8 m (Fig. 1).

Ca. 20 cm under terrænet i haven ses to eller tre skifter af teglsten med dimensionerne L: 26,5 cm, B: 11,5-13 cm, T: 6-6,5 cm. Mellem teglstenene findes op til 16 mm tykke fuger af hvid kalkstensmørtel med inklusioner af småsten. På teglstenene er mod havnens basinside påført et 2 cm tykt lag af hård, grå mørtel, hvorpå yderst er endnu et 3mm tykt mørtellag med talrige, kraftigt afrundede småsten af samme geologiske type.

I et af plantehuller fandtes en fortøjningsring af jern på ca. 15 cm i diameter. Ringen var indsat i et øje indbygget i kajkanten (Fig. 6). Ringen har været anvendt til fastgøring af skibenes fortøjningstrosser.

Fig. 4. Blik langs Malus Allé mod NNV med plantehuller på begge sider af stien.

Fig. 5. Plantehul med to synlige teglstensskifter under mørtellaget. Set mod NØ.

Fig. 6. Plantehul med intakt mørtellag og bevaret fortøjningsring af jern. Set mod NØ.

Fig. 7. Plantehul med synlige teglstensskifter under mørtellaget. Set mod NØ.

4.1 Naturvidenskabelige analyser

Der blev indsamlet en mørtelprøve i form af et lille, sammenhængende stykke af kajkanten, hvorpå findes teglsten, fugemørtel og påført mørtel. Mørtelprøver kan blandt andet bruges til aldersbestemmelse ved kulstof-14-analyse.

5 Sammenfatning

Ved besigtigelsen observeredes den nordøstlige kajkant til Tøjhus havnen fra ca. 1620 i Det Kgl. Biblioteks Have. Overkanten af kajkanten ligger blot 20 cm under terræn og består af teglsten sammenholdt af kalkmørtel. Bevaringen kan betegnes som god, hvilket ikke mindst skyldes et bastant mørtellag mod det tidligere havnebassin. I kajkanten fandtes en velbevaret, mindre fortøjningsring.

6 Fotoliste

Foto ID	Motiv	Set mod	Dato	Fotograf
IMG_3425	Kajkant m. fortøjningsring	NØ	5.4.2017	NHA
IMG_3426	Kajkant m. fortøjningsring	NØ	5.4.2017	NHA
IMG_3429	Kajkant m. fortøjningsring	Ø	5.4.2017	NHA
IMG_3431	Plantehuller langs sti	NNV	5.4.2017	NHA
IMG_3432	Kajkant i plantehul	NØ	5.4.2017	NHA
IMG_3434	Kajkant i plantehul	NØ	5.4.2017	NHA
IMG_3436	Kajkant i plantehul	Ø	5.4.2017	NHA
IMG-3437	Plantehuller langs sti	NNV	5.4.2017	NHA